

Tento text bol nájdený na <http://www.helpnet.cz/inspo/inspo-2009/textove-prezentace/24808-3>.

Problematika titulkovania televíznych relácií

Anna Bartalová a Martin Šauša, Altop Service, s.r.o.

Skryté titulky (ST) na Slovensku boli dlho pre televízie a pre ich potenciálnych užívateľov neznámy pojem, napriek tomu, že v Českej republike ich rozvoj napredoval pomerne rýchlo a ich aplikovanie už malo v tom čase obrovský prínos pre nepočujúcich divákov v ČR. Na Slovensku až podpísanie zákona 308/2000 Z.z. upozornilo verejnoprávnu Slovenskú televíziu, že ST bude treba začať brať vážnejšie, ako tomu bolo doteraz.

Vzniklo síce čudné 5-ročné prechodné obdobie, ktoré posunulo začiatok plnohodnotného vysielania podľa zákona až na rok 2005 a v ktorom mala mať STV dostatočný čas na prípravu výroby a vysielania ST. Ale ako sa ukázalo, boli už v podstate pripravení technologicky skôr, lebo ST sa už aplikovali pri televíznych prenosoch z návštevy pápeža Jána Pavla II. v septembri 2003 a pri niektorých filmoch s bližšie neurčeným dátumom. Bolo to skôr pokusné a nepravidelné vysielanie.

Keď v roku 2005 Slovenská televízia započala riadne vysielanie, úroveň a kvalita skrytých titulkov bola taká, že tí nepočujúci, ktorí mali možnosť sledovať a porovnávať skryté titulky v iných televíziách, napríklad v Českej televízii, nevedeli, čo si o tom majú myslieť a či si z nich nerobí náhodou niekto žarty.

Dá sa povedať, že sa ST na Slovensku vyrábali bez stanovenej koncepcie, doslova systémom „ako prišlo“. ST teda existovali, ale svoju úlohu neplnili.

Tieto veci sme pomerne pozorne sledovali. Keďže p. Anna Bartalová je sama nepočujúca a sledovanie televízie bolo pre ňu viac-menej nemožné, riešili sme problém, ako jej umožniť plnohodnotné sledovanie televíznych programov. To sa nakoniec podarilo, ale boli to výhradne televízne stanice v Českej republike a nie na Slovensku. O čo väčšie sklamanie bolo po zahájení oficiálneho vysielania ST na Slovensku a v takej úrovni, ako ste videli v ukážke.

Je potrebné sa ale aj zmieniť o tom, že ST vysielala, aj keď vo veľmi obmedzenom množstve, aj komerčná televízia Markíza, ktorá titulkovala v podstate len niektoré publicistické relácie. Titulky boli v lepšej kvalite. V tom čase titulkovanie akvizičných

programov obstarávalo Občianske združenie Kontext na čele s p. Ladislavom Ubárom. Nevie teraz presne povedať, koľko vyrába k tomuto dňu ST a pre koho. V rámci monitorovania ST a na základe upozornenia priamo OZ Kontext sme niektoré ST z ich dielne videli a urobili sme si ich záznam. Aj z osobného rozhovoru s p. Ubárom viac-menej vieme, prečo robí ST práve týmto spôsobom, ktorý si v podstate vyvinul sám. Vysvetlenie by som prenechal pre prípadné otázky, ktoré vzniknú po zhliadnutí ukážky.

Počiatok zmien v situácii ST na Slovensku sa začal 15.9.2006 na Medzinárodnom dni Nepočujúcich v Žiline, keď sme sa zoznámili s Mgr. Věrou Strnadovou a RNDr. Raimundom Koplíkom, odborníkmi v oblasti tvorby skrytých titulkov ST v Českej republike. Ich ochota umožnila nás viesť viac do tajov a spôsobu titulkovania televíznych relácií, dali k dispozícii softvér COMPOST, a odovzdávali nám cenné vedomosti o tom, ako titulkovať.

Ako by mali skryté titulky vyzerat'?

Hlavne by mali byť obsahovo i gramaticky správne. Tu a tam sa totiž objavujú aj hrubé gramatické chyby, ktoré pôsobia veľmi rušivo.

Zachovanie charakteru prehovoru je dôležité pre vykreslenie atmosféry a charakteristiky postáv. Niektorí titulkári mali vo zvyku meniť či vynechávať „neslušné“ slová. Zásadne necenzurujeme.

Vhodný spôsob písania čísloviek je tiež veľmi dôležitý. Musí byť vždy citlivo posúdená vhodnosť ich použitia. Niekedy sa totiž dočítame, že „1 musí 2. pomáhať“ namiesto „Jeden musí druhému pomáhať“.

Vo filmoch, kde sa vyskytujú veľmi rýchle dialógy, či kde sú hovoriace postavy mimo obraz, malo by byť farebné rozlišovanie dialógov. Používame žltú, bielu, svetlomodrú a zelenú farbu na čiernom podklade. Vyhýbame sa červenej a fialovej farbe, pretože na niektorých typoch TV bývajú nekvalitne zobrazené. Nedostatky vo farebnom rozlišovaní dialógov bývajú spôsobené nedostatkom skúseností konkrétneho titulkára, ktorý nevie vhodne využívať ponuku farieb. Túto položku však nie je možné podceňovať, rovnako ako nie je možné napríklad nadabovať celý film jedným hlasom.

Správna indikácia zvukov uľahčuje pochopenie prebiehajúceho deja a jeho pointy. Zásadne neoznamujeme zvuky tam, kde je ich zdroj viditeľný v obraze.

Dôležité je tiež dostatočné zotrvanie titulkov na obrazovke. Titulok musí byť na obrazovke takú dobu, aby ho bolo možné prečítať. Krátky titulok na jednom riadku cca 2-3 sekundy, dlhší, dvojriadkový titulok cca 3-5 sekúnd. Niekedy je dodržanie týchto požiadaviek problematické, napríklad pri rýchlej prudkej hádke. Tu pomôžu tzv. „zložené“ titulky, kde je na jednom riadku aj viac krátkych prehovorov.

Pre urýchlenie globálneho čítania a pochopenia zmyslu je dôležité správne rozloženie slov do riadku, aby neboli narušené logické celky.

Nesprávne zalomenie je napríklad:

Ty chorý bastard... Vieš
čo? Šaty zabrali, pustil ma k

případu, čo šéfkú našťvalo...

Správne zalomenie má vyzeráť takto:

Ty chorý bastard... Vieš čo?
Šaty zabrali.

Pustil ma k prípadu,
čo šéfkú našťvalo...

Prvé výsledky sa začali dostavovať a ďalej to už bolo hlavne o rozbehnutí rozhovorov s vedením Slovenskej televízie zaradiť tieto titulky do vysielania. Cesta k tomu bola veľmi ťažká. Vznikla asi dvadsiatka filmov ako pokusné titulkovanie, či sa tento systém v technike STV osvedčí a ako to prijmú nepočujúci. Reakcia nenechala na seba dlho čakať a snáď najväčšie kladné ohlasy získali titulky k filmom Piráti z Karibiku a k štvordielnej sérii Agenta 007 Jamesa Bonda.

Po odvysielaní „pokusnej“ série síce nasledovala väčšia prestávka, ale neskôr Slovenská televízia deklarovala svoj záujem, aby sme vo výrobe ST pokračovali, čo sa zmluvne potvrdilo a od mesiaca február 2008 firma Altop Service s.r.o. pôsobí ako výrobca ST pre akvizičné relácie pre Slovenskú televíziu. Titulkujeme seriály, telenovely, filmy, dokumenty. Síce len v takom množstve, aby STV napĺňala literu zákona, ktorá predpisuje

25% podiel ST na dennom vysielaní na obidvoch okruhoch, ale veríme, že sa ten objem aj vďaka spokojnosti STV s kvalitou našich titulkov bude zväčšovať.

Nárast objemu relácií si ale vyžiadala potrebu zvýšiť počet pracovníkov, ktorí priamo vyrábajú titulky. S tým šiel aj zámer dať pracovnú príležitosť hlavne tým, ktorí ju potrebujú najviac, teda ťažko zdravotne postihnutým, lebo túto prácu je možné robiť doma. V podstate aj tento zámer vyšiel, aj keď nie každý zvládne túto prácu. No momentálne máme k dispozícii 9 externých spolupracovníkov, z ktorých 5 je ťažko zdravotne postihnutých. V tom, aby práca sa dostala k titulkárom, má nezastupiteľnú úlohu internet, vďaka ktorému distribuujeme jednotlivé pridelené práce spolu s filmami a späťne e-mailovou cestou zasielajú hotové titulky na kontrolu, ktoré tým istým spôsobom sú po kontrole zasielané do Slovenskej televízie.

Zvýšenie počtu pracovníkov si aj vyžiadalo školenie, ktoré sa podarilo zorganizovať v septembri 2008 na Remäte pri Handlovej vďaka Kontu Orange, Kresťanského centra Nepočujúcich na Slovensku, Mgr. Strnadovej, RNDr. Koplíka a firmy Altop Service. Školenie dopadlo veľmi dobre a väčšina z tých, ktorých uvidíte na záberoch, aktívne vyrábajú ST doteraz.

Touto cestou chcem ešte raz vysloviť všetkým, ktorí sa zaslúžili o to, aby školenie titulkárov prebehlo, úprimné poďakovanie.

Stojíme v podstate na začiatku, ale čas už ukázal, že smer, ktorým sme sa vybrali, je správny. Aj preto, že sme mohli stavať na pevných základoch umenia výroby ST, ktoré sme získali vďaka Mgr. Strnadovej a RNDr. Koplíkovi z Českej republiky, kde úroveň ST patrí medzi európsku špičku.